

شبیه‌سازی دینامیک مولکولی ذوب آلیاژ منظم و نامنظم Ag-Au

لیلا مهری^۱ و جمال داوودی^۲

۱- کارشناس ارشد، گروه فیزیک، دانشگاه زنجان

۲- استادیار، گروه فیزیک، دانشگاه زنجان

j.davoodi@znu.ac.ir

چکیده

فرآیند ذوب آلیاژ نامنظم Ag-X\%Au و آلیاژهای دوتایی منظم Ag_3Au و Au_3Ag در مقیاس اتمی با روش شبیه‌سازی دینامیک مولکولی در این کار پژوهشی مورد بررسی قرار گرفته است. این شبیه‌سازی در هنگردد کانونیک (NPT) انجام شده است. برای محاسبه انرژی برهmekشی و نیروی وارد بر ذرات طلا و نقره از پتانسیل ساتن- چن کوانتوسی و برای حل معادلات دیفرانسیل جفت شده بین ذرات و محاسبه مسیرهای فضای فاز از روش سرعت ورله استفاده کردند. با این تکنیک تغییرات دمای ذوب آلیاژ با تغییر درصد اتمهای طلا بررسی شد. علاوه بر آن کمیت‌های انرژی بستگی، گرمای نهان ذوب، ضربی انساط حجمی، ظرفیت گرمایی ویژه در فشار ثابت، چگالی و پارامتر نظم برای آلیاژهای دوتایی منظم Ag_3Au و Au_3Ag و فلزات طلا، نقره و آلیاژهای نامنظم Ag-X\%Au با درصد های مختلف طلا در دماهای مختلف محاسبه گردید. نتایج حاصل از شبیه‌سازی با نتایج تجربی قابل دسترس توافق خوبی دارند.

واژه‌های کلیدی:

شبیه‌سازی دینامیک مولکولی، آلیاژ Ag-Au ، خواص گرمایی.

دینامیک مولکولی، انتخاب پتانسیل برهmekشی مناسب بین ذرات است. هر چه این پتانسیل، به پتانسیل واقعی بین ذرات نزدیک‌تر باشد در واقع مدل بهتری از واقعیت را ارائه می‌دهد [۲ و ۳]. این شبیه‌سازی در هنگردد کانونیک (فشار و دما ثابت) NPT انجام شده است. برای ثابت ماندن تعداد ذرات از شرایط مرزی دورهای، برای کنترل دما از مقیاس‌بندی سرعت‌ها [۲] و برای کنترل فشار سیستم از روش برنندسن استفاده می‌کنیم [۴]. در روش برنندسن برای ثابت نگهداشتن فشار از تنظیم حجم استفاده می‌شود. در این روش، اصلاح جعبه شبیه‌سازی و

۱- مقدمه

مطالعه گذار فاز و خواص گرمایی آلیاژهای فلزی و استخراج مقادیر عددی خواص گرمایی در دماهای مختلف به عنوان پایگاه داده‌ها جهت مصارف صنعتی بسیار ضروری به نظر می‌رسد. شبیه‌سازی دینامیک مولکولی یکی از ابزارهای قوی برای بدست آوردن خصوصیات ماکروسکوپی و میکروسکوپی مواد است. به‌ویژه برای کمیت‌هایی که دستیابی به مقادیر تجربی آن‌ها در شرایط غیر متعارفی سخت است می‌توان از تکنیک شبیه‌سازی دینامیک مولکولی استفاده کرد [۱]. اساس کار شبیه‌سازی

<> نشان‌دهنده میانگین‌گیری زمانی، ρ چگالی ذرات و r_{ij} فاصله بین اتم‌های i و j است. اگر میانگین‌گیری زمانی در طول M گام صورت گیرد، برای تابع توزیع شعاعی داریم:

$$g(r) = \frac{\sum_{k=1}^M N_k(r, \Delta r)}{\frac{N}{2} M \rho V(r, \Delta r)} \quad (4)$$

حجم بین پوسته‌های کروی به شعاع $r + \Delta r$ را نشان می‌دهد و $N_K(r, \Delta r)$ عملکر شمارش در گام زمانی Δt است.

۲- تابع انرژی پتانسیل

برای محاسبه نیروی بین اتم‌ها از پتانسیل ساتن-چن کوانتمومی استفاده شده است. این پتانسیل از نوع پتانسیل‌های بستگی قوی است که برای توصیف انرژی عناصر فلزی با ساختار مکعبی مرکز سطحی (FCC) معرفی شده است. از این پتانسیل برای محاسبه انرژی و نیرو در خوش‌های فلزی و ویژگی‌های ساختاری آن‌ها استفاده شده است. شکل کلی این پتانسیل از رابطه (۵) محاسبه می‌شود [۵]:

$$U_{tot}^{sc} = \sum_i \left[\sum_{j \neq i} \frac{1}{2} \varepsilon_{ij} V(r_{ij}) - c_i \varepsilon_{ii} \sqrt{\rho_i} \right] \quad (5)$$

$$\varphi(r_{ij}) = \left(\frac{A_{ij}}{r_{ij}} \right)^n \quad (6)$$

$$\rho_i = \sum_{j \neq i} \rho(r_{ij}) = \sum_{j \neq i} \left(\frac{A_{ij}}{r_{ij}} \right)^m \quad (7)$$

ثابت‌های پتانسیل در جدول (۱) ارائه شده است [۶]:

جدول (۱): پارامترهای پتانسیل ساتن-چن کوانتمومی.

پارامتر	Ag	Au	Ag-Au
n	۱۱	۱۱	۱۱
m	۶	۸	۷
$\varepsilon(ev)$	۰/۰۰۳۹۴	۰/۰۰۷۸۰	۰/۰۰۵۵۴
c	۹۶/۵۲۴	۵۳/۵۸۱	۷۵/۰۵۲
$A(\text{\AA})$	۴/۰۶۹۱	۴/۰۶۵۱	۴/۰۶۷۰

مختصات مکانی ذرات را در هر گام زمانی تعادلی در ضربی تنظیم که متناسب با فشار کل است ضرب می‌کنیم و در پایان مرحله معادل‌سازی سیستم، مقدار میانگین حجم را محاسبه می‌کیم. بدین منظور ابتدا فشار کل از رابطه زیر محاسبه می‌شود [۲]:

$$P_{tot} = \frac{2N}{3V} \langle E_k \rangle + \frac{1}{3V} \left\langle \sum_i \sum_{i < j} \vec{F}_{ij} \cdot \vec{r}_{ij} \right\rangle \quad (1)$$

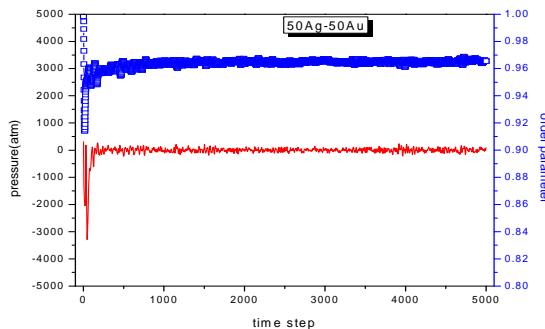
و r_{ij} به ترتیب نیرو و فاصله بین دو ذره i و j انرژی جنبشی، V حجم و N تعداد کل ذرات تشکیل آلیاژ می‌باشد. جمله اول فشار ناشی از حرکت اتم‌ها (فشار جنبشی) و جمله دوم ناشی از برهمکنش بین ذرات (فشار ویریال) می‌باشد. ضربی تنظیم حجم جعبه شبیه‌سازی از رابطه (۲) بدست می‌آید.

$$\gamma = \left[1 + \frac{DT}{QP} * (P - P_0) \right]^{1/3} \quad (2)$$

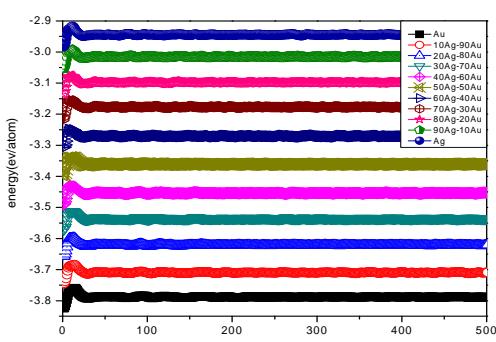
فشار لحظه‌ای کل بدست آمده در هر گام زمانی، P فشار مورد نظر برای شبیه‌سازی، QP گام زمانی و DT زمان واهلش سیستم و از مرتبه گام زمانی است.

یکی از کمیت‌های مهم برای تعیین ساختار سیستم، تابع توزیع شعاعی است که ساختار موضعی و نظم اتم‌ها را نسبت به یکدیگر مشخص می‌کند و به دما و چگالی سیستم وابسته است. تابع توزیع شعاعی در صفر کلوین یک سری توابع دلتای دیراک است که ساختار داخلی بلور را نشان می‌دهند. در دماهای غیر صفر کلوین این تابع به تابع گاؤسی تغییر می‌شود که دلیل آن افت و خیزهای گرمایی می‌باشد. این تابع دلتا یا گاؤسی به خوبی نشان می‌دهند که چگالی موضعی در ساختارهای بلوری ثابت نیست و دارای تغییرات شدیدی است. در فاز مایع ساختار بلوری کاملاً از بین رفته و تابع توزیع شعاعی کاملاً پیوسته می‌شود. تنها یک قله در ابتدای منحنی که ناشی از نظم کوتاه برد در فاصله تقریباً یک قطر اتمی است دیده می‌شود. این تابع برای یک سیستم N ذره‌ای با حجم V عبارت است از [۲]:

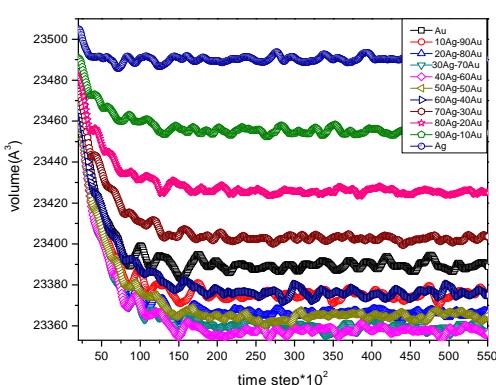
$$g(\bar{r}) = \frac{1}{\rho N} \left\langle \sum_i^N \sum_{j \neq i}^N \delta(\bar{r} - \bar{r}_{ij}) \right\rangle \quad (3)$$

(الف)

(ب)

(ج)

شکل (۱): نمودارهای تعادلی آلیاژهای Ag-x%Au، (الف) فشار و پارامتر نظم،
ب) انرژی و (ج) حجم بر حسب گام زمانی.

r_{ij} فاصله بین اتم‌های i و j یک پارامتر بدون بعد مثبت، ϵ پارامتری با بعد انرژی، n و m مقادیر ثابت و A ثابت پتانسیل که پارامتری با بعد طول است. ثابت‌های این پتانسیل برای کاربرد در آلیاژها از روابط زیر محاسبه می‌شوند [۷]:

$$n_{ij} = \frac{n_i + n_j}{2} \quad (8)$$

$$m_{ij} = \frac{m_i + m_j}{2} \quad (9)$$

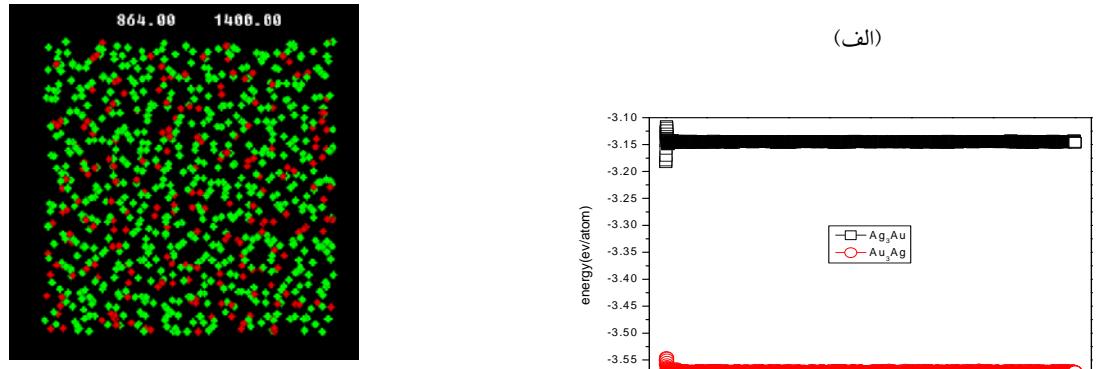
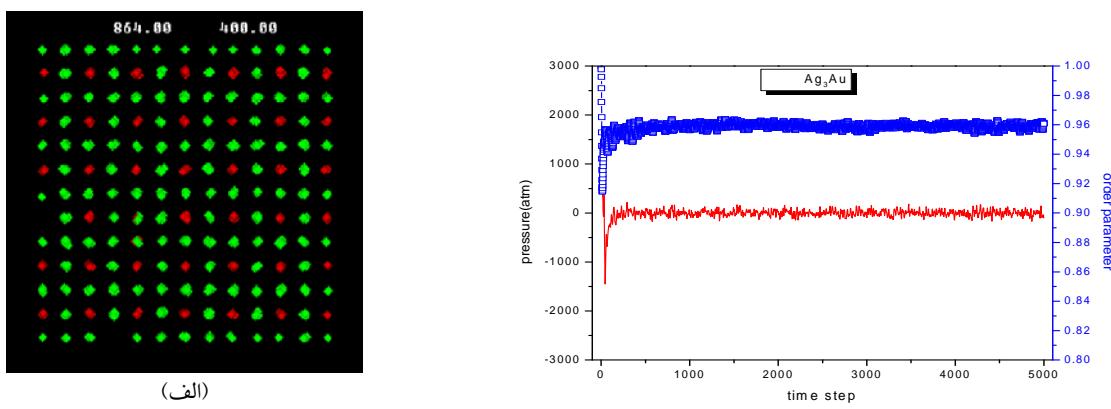
$$\epsilon_{ij} = \sqrt{\epsilon_i \epsilon_j} \quad (10)$$

$$A_{ij} = \sqrt{A_i A_j} \quad (11)$$

۳- جزئیات شبیه‌سازی

ابتدا آرایش اولیه بلور Ag-X%Au (x درصد اتمهای طلا در آلیاژ) با چیدن $4n^3$ اتم Ag و Au به طور تصادفی روی یک شبکه مکعبی FCC با درصددهای مختلف Au تولید می‌شود و برای آلیاژ منظم Ag_3Au اتمهای Ag روی وجهه مکعب و اتمهای Au روی رئوس مکعب و برای آلیاژ Au_3Ag بر عکس Ag_3Au اتم‌ها را در ساختار fcc می‌چینیم. جبهه شبیه‌سازی آلیاژهای منظم از ۸۶۴ ذره و آلیاژهای نامنظم از ۱۳۷۲ ذره

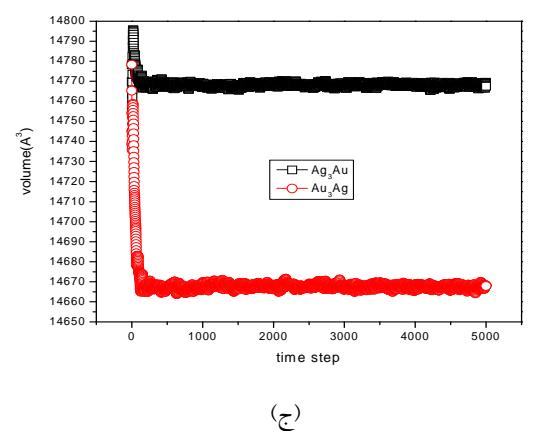
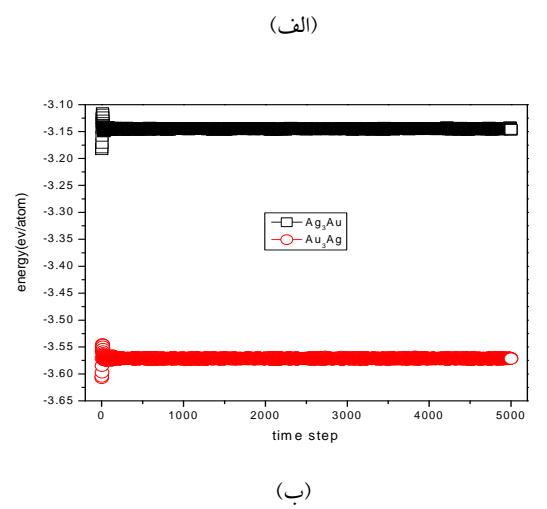
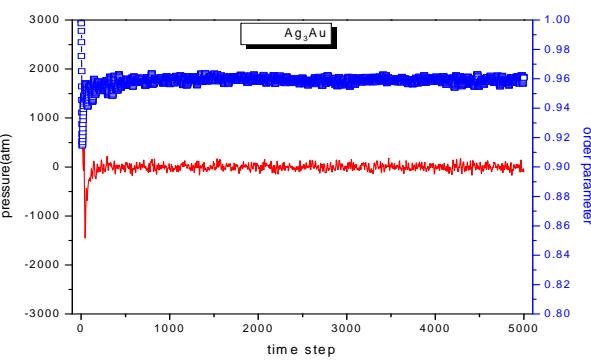
تشکیل شده و گام زمانی شبیه‌سازی در حد $17/2$ فتو ثانیه است. تعداد گام زمانی برای رسیدن به تعادل اولیه سیستم ۵۰۰۰ است. دمای اولیه سیستم را 300 کلوین در نظر می‌گیریم. ابتدا بهذرات سرعتی تصادفی متناسب با دمای سیستم می‌دهیم و با ثابت نگهدارن مرکز جرم سیستم، معادلات حرکت را با روش سرعت ورله حل می‌کنیم [۸]. سپس سیستم مورد نظر را در دمای مذکور به تعادل ترمودینامیکی می‌رسانیم. افت و خیز کمیت‌های فیزیکی همانند فشار، پارامتر نظم، انرژی و حجم بر حسب گام زمانی حول یک مقدار ثابت نشان‌دهنده به تعادل رسیدن سیستم می‌باشد. برای نشان دادن به تعادل رسیدن سیستم منحنی تغییرات فشار، پارامتر نظم، انرژی و حجم مربوط به آلیاژهای Ag-X%Au را بر حسب گام زمانی شبیه‌سازی در شکل (۱) و آلیاژهای Ag_3Au و Au_3Ag را در شکل (۲) نشان داده‌ایم.

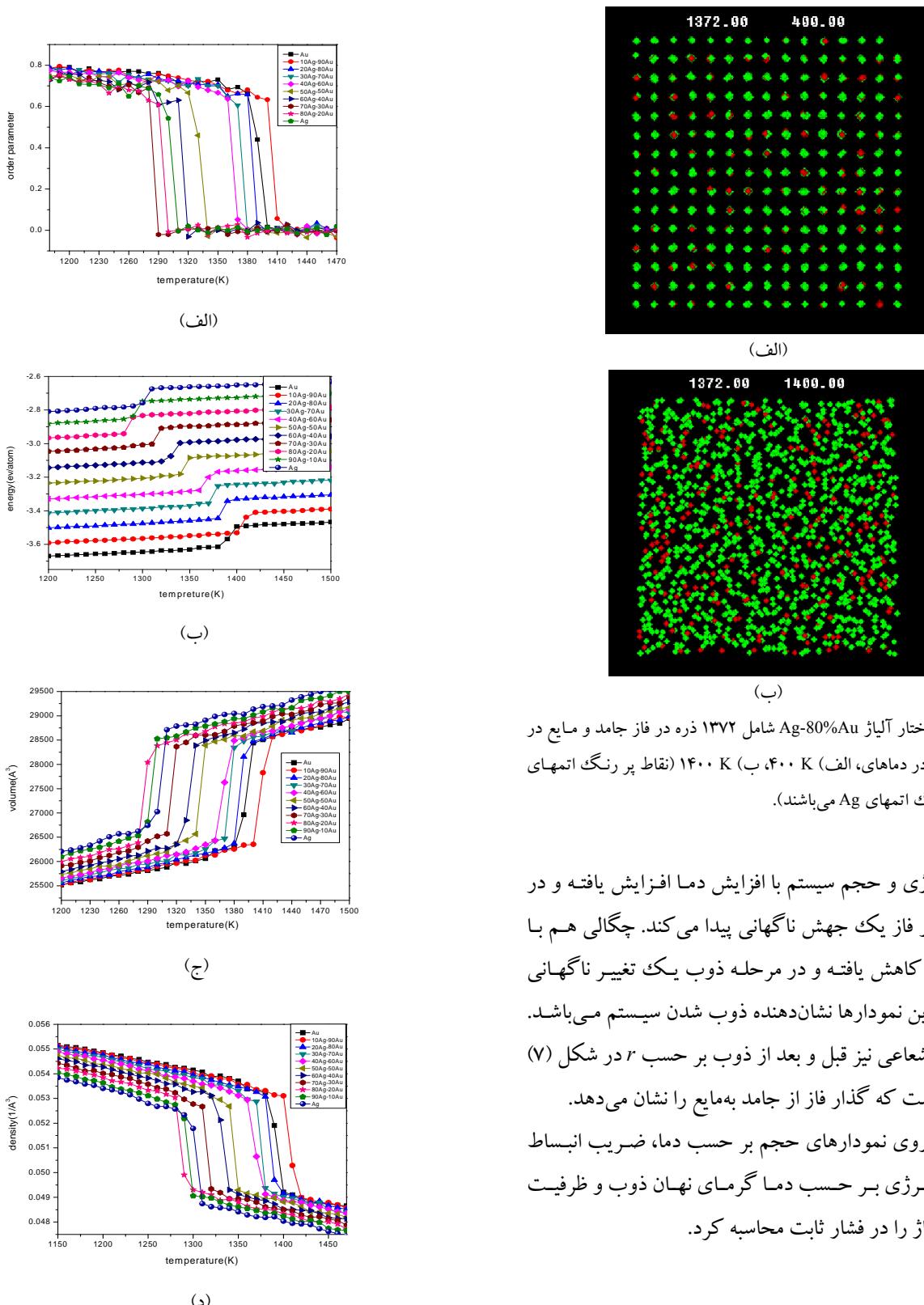
شکل (۳): ساختار آلیاژ Au_3Ag شامل ۸۶۴ ذره در فاز جامد و مایع در فرآیند ذوب در دماهای، (الف) K ۱۶۰۰، (ب) K ۴۰۰ (نقاط پر رنگ اتمهای Ag و کم رنگ اتمهای Au می‌باشند).

بعد از تعادل برای ذوب سیستم لازم بود که دمای بلور را افزایش دهیم، لذا دمای را به اندازه ۱۰/۰ کلوین افزایش داده و دوباره سیستم را به تعادل می‌رساندیم تا دمای سیستم از ۳۰۰ به ۱۶۰۰ کلوین افزایش یافته و آلیاژ ذوب شود (شکل ۳ و ۴). برای آشکارسازی ذوب سیستم نمودارهای پارامتر نظم، انرژی، حجم و چگالی بر حسب دما برای آلیاژهای $\text{Ag}-\text{X}\%\text{Au}$ در شکل (۵) و برای آلیاژ Au_3Ag و Ag_3Au در شکل (۶) رسم شده‌اند.

همانطور که انتظار می‌رود در شکل‌های (۵) و (۶) کمیت پارامتر نظم که معیاری برای سنجش نظم سیستم است در حالت جامد تقریباً حول مقدار مثبت و در حالت مایع حول صفر نوسان

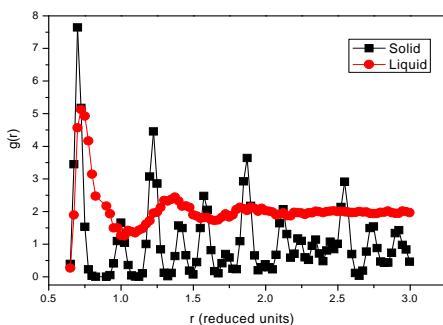
شکل (۲): نمودارهای تعادلی آلیاژهای منظم Au_3Ag و Ag_3Au ، (الف) فشار و پارامتر نظم، (ب) انرژی و (ج) حجم بر حسب گام زمانی.

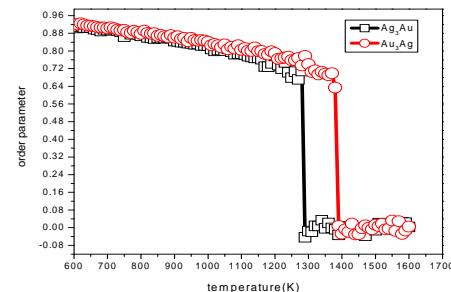
شکل (۴): ساختار آلیاژ Ag-80%Au شامل ۱۳۷۲ ذره در فاز جامد و مایع در فرآیند ذوب در دماهای، (الف) ۴۰۰ K، (ب) ۱۴۰۰ K (نقطاً پر رنگ اتمهای Au و کم رنگ اتمهای Ag می‌باشند).

می‌کند. انرژی و حجم سیستم با افزایش دما افزایش یافته و در مرحله گذار فاز یک جهش ناگهانی پیدا می‌کند. چگالی هم با افزایش دما کاهش یافته و در مرحله ذوب یک تغییر ناگهانی دارد. همه این نمودارها نشان‌دهنده ذوب شدن سیستم می‌باشد.تابع توزیع شعاعی نیز قبل و بعد از ذوب بر حسب r در شکل (۷) رسم شده است که گذار فاز از جامد به مایع را نشان می‌دهد. می‌توان از روی نمودارهای حجم بر حسب دما، ضریب ابساط حجمی، انرژی بر حسب دما گرمایی ذوب و ظرفیت گرمایی آلیاژ را در فشار ثابت محاسبه کرد.

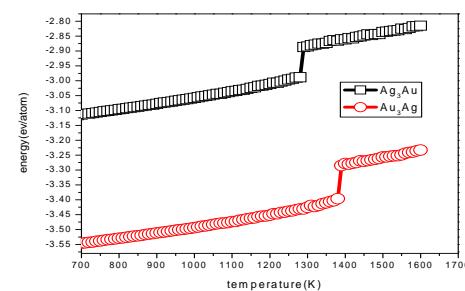
شکل (۵): نمودارهای چگالی بر حسب دما برای ذوب Ag-X%Au
الف) پارامتر نظم، ب) انرژی، ج) حجم و د) چگالی بر حسب دما.

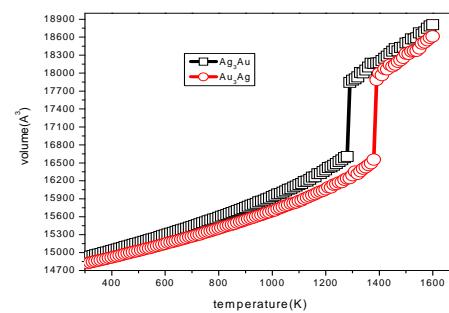
شکل (۷): تابع توزیع شعاعی طلا در فاز جامد و مایع.

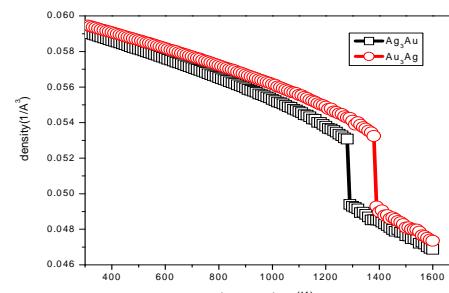
(الف)

(ب)

(ج)

(د)

۴- نتایج شبیه‌سازی
تغییرات حجم بر حسب دما در شکل‌های (۳-ج) و (۴-ج) را با یک تابع درجه دو در محدوده دمایی ۳۰۰ تا ۱۱۰۰ کلوین طبق رابطه (۱۲) برآورد می‌کنیم.

$$V(T) = a + bT + cT^2 \quad (12)$$

ضرایب انبساط حجمی با استفاده از رابطه (۱۳) محاسبه می‌شود.

$$\alpha_p(T) = \frac{1}{V(T)} \left[\frac{\partial V(T)}{\partial T} \right]_p \quad (13)$$

ضرایب ثابت تابع چند جمله‌ای (۱۲) و ضرایب انبساط حجمی برای آلیاژهای $\text{Ag}-x\%\text{Au}$ در جدول (۲) گزارش شده‌است. نمودارهای انرژی بدست آمده از شکل (۳-ب) و (۴-ب) را در محدوده دمایی ۳۰۰ تا ۱۱۰۰ کلوین با تابع درجه دو بر حسب دما برآورد کرده و با توجه به اینکه در فشار صفر، آنتالپی با انرژی برابر است، بنابراین می‌توان گرمایی ویژه در فشار ثابت را به شکل زیر محاسبه کرد:

$$H(T) = E(T) + PV \quad (14)$$

$$E(T) = a + bT + cT^2 \quad (15)$$

$$C_p = \left(\frac{\partial H(T)}{\partial T} \right)_p = \frac{\partial E(T)}{\partial T} \quad (16)$$

$$C_p = b + 2cT \quad (17)$$

ضرایب تابع (۱۵) و ظرفیت گرمایی در فشار ثابت در جدول (۳) ثبت شده‌است.

شکل (۶): نمودارهای چگالی بر حسب دما برای ذوب آلیاژهای Ag_3Au و Au_3Ag . (الف) پارامتر نظم، (ب) انرژی، (ج) حجم و (د) چگالی بر حسب دما.

جدول (۲): ضرایب تابع $V(T)$ و ضریب انبساط حجمی آلیاژهای Ag-Au

جدول (۳): ضرایب تابع (T) و ظرفیت گرمایی (C_p) آلیاژهای Ag-Au در فشار ثابت.

مواد	$a(ev)$ $\times 10^{-8}$	$b\left(\frac{ev}{atom.K}\right)$	$c\left(\frac{ev}{atom.K^2}\right)$	$C_p \times 10^{-6}$ (MD) (exp.)
Au	٣/٨٣	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٨٦	٢٦٥/٩٢ ٢٦٣/٨١
Ag-90%Au	٣/٨٨	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٧٨	٢٦٥/٢٨
Ag-80%Au	٣/٨٦	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٩٩	٢٤٦/٨٦
Ag-70%Au	٤/٠٥	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٦١	٢٦٥/٣٢
Ag-60%Au	٤/٢١	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٣٤	٢٦٥/٢٢
Ag-50%Au	٤/٠٩	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٤٣	٢٦٤/٦١
Ag-40%Au	٤/٠٤	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٥٢	٢٦٨/٢١
Ag-30%Au	٤/٨٤	٠/٠٠٠٢٣	-٣/٢٤	٢٦٦/٦٣
Ag-20%Au	٤/٤٨	٠/٠٠٠٢٣	-٣/١٦	٢٦٥/٩٤
Ag-10%Au	٤/٥٥	٠/٠٠٠٢٣	-٣/٠٨	٢٦٦/١٩
Ag	٤/٨١	٠/٠٠٠٢٣	-٣/٠١	٢٦٤/٨١ ٢٦٣/٦٢
Au ₃ Ag	٣/٦٨	٠/٠٠٠٢٤	-٣/٦٤	٢٦٦/٠٨
Ag ₃ Au	٤/٩٧	٠/٠٠٠٢٣	-٣/٢١	٢٦٦/٠٧

جدول (۴): مقادیر شبیه‌سازی و تجربی دمای ذوب (T_m)، انرژی بستگی (E) و گرمای نهان (Q) آلیاژ Ag-Au.

مواد	$T_m(K)$ (MD) (exp.)	E(ev/atom) (MD) (exp.)	Q(ev) (MD) (exp.)
Au	۱۳۸۰	-۳/۸۰	۰/۱۲۵
	۱۳۳۷	-۳/۸۱	۰/۱۳۱
Ag-90%Au	۱۴۰۰	-۳/۷۱	۰/۱۳۱
Ag-80%Au	۱۳۸۰	-۳/۶۲	۰/۱۱۲
Ag-70%Au	۱۳۷۰	-۳/۵۲	۰/۱۰۴
Ag-60%Au	۱۳۶۰	-۳/۴۵	۰/۱۰۲
Ag-50%Au	۱۳۴۰	-۳/۳۶	۰/۱۱۳
Ag-40%Au	۱۳۳۰	-۳/۲۷	۰/۱۲۲
Ag-30%Au	۱۳۱۰	-۳/۱۷	۰/۱۰۲
Ag-20%Au	۱۲۸۰	-۳/۱۰	۰/۱۱۲
Ag-10%Au	۱۲۹۰	-۳/۰۲	۰/۱۰۴
Ag	۱۳۰۰	-۲/۹۴	۰/۰۸۸
	۱۲۳۵	-۲/۹۵	۰/۰۹۸
Au ₃ Ag	۱۳۸۰	-۳/۵۷	۰/۱۱۲
Ag ₃ Au	۱۲۸۰	-۳/۱۵	۰/۱۰۳

۶- مراجع

- [1] L. Wang, X. Bain and J. Hang, "Structural Simulation of Amorphization and Crystallization in Liquid Metals", *J. Phys. B: At. Mol. Opt. Phys.*, Vol. 35, pp. 3575-3582, 2002.
- [2] J. M. Haile, *Molecular Dynamics Simulation*, pp. 189-194, John Wiley & Sons, New York, 1992.
- [3] D. Frenkel and B. Smit, *Understanding Molecular Simulation from Algorithms to Application*, pp. 67-69, Academic Press, New York, 2002.
- [4] M. P. Allen and D. J. Tildesley, *Computer Simulation of Liquids*, pp. 232-239, Oxford University Press, New York, 1992.
- [5] A. P. Sutton and J. Chen, "Long-Rang Finnis-Sinclair Potentials", *Phil. Mag. Lett.* 61, pp. 139-164, 1990.
- [6] Y. Qi, T. Çağın, Y. Kimura and W. A. Goddard III, "Molecular Dynamics Simulations of Glass Formation and Crystallization in Binary Liquid Metals: Cu-Ag and Cu-Ni", *Phys. Rev. B* 59, pp. 3527-3533, 1999.
- [7] S. Kazanc, "Molecular Dynamics Study of Pressure Effect on Crystallization Behaviour of Amorphous CuNi Alloy During Isothermal Annealing", *Physics Letters A* 365, pp. 473-477, 2007.
- [8] L. Verlet, "Computer Experiments on Classical Fluids. I. Thermodynamical Properties of Lennard-Jones Molecules", *Phys. Rev.* 159, pp. 98-103, 1967.
- [9] C. Kittel, *Introduction to Solid State Physics*, Eighth ed., pp. 50-51, John Wiley & Sons, New York, 2005.

دمای ذوب، انرژی بستگی و گرمای نهان ذوب حاصل از شبیه‌سازی و مقادیر تجربی [۹] را برای آلیاژ Ag-Au در جدول (۴) گزارش کرده‌ایم.

با مقایسه مقادیر تجربی و شبیه‌سازی مشاهده می‌شود که توافق خوبی بین آنها وجود دارد که این هم نشان‌دهنده دقیق بودن روش شبیه‌سازی و پتانسیل برهمکنشی و صحت نتایج است.

۵- نتیجه‌گیری

در این پژوهش گذار فاز آلیاژ Ag-Au با استفاده از تکنیک شبیه‌سازی دینامیک مولکولی در هنگرد NPT مورد مطالعه قرار گرفت و خواص فیزیکی نظری نقطه ذوب، انرژی بستگی، گرمای نهان ذوب، وابستگی دمایی ضریب ابساط حجمی و ظرفیت گرمایی ویژه در فشار ثابت برای آلیاژهای منظم و نامنظم محاسبه شده است. نتایج بدست آمده برای فلزات طلا و نقره توافق خوبی با مقادیر تجربی دارند که دلیل بر دقیق بودن نتایج شبیه‌سازی است.